

Fogalom magyarázatok

ACE-gátlók: az angiotenzin I \rightarrow angiotenzin II átalakulást végző angiotenzin konvertáz enzimet gátló gyógyszerek közös neve. Vérnyomáscsökkentők egyik csoportját jelentik, mert az angiotenzin II jelentős vérnyomást emelő hatással bír.

Adipokinek: zsírsejtek termelte citokinek.

Allergén: azon anyagok közös elnevezése, amelyek allergiát képesek kiváltani. Az allergén olyan antigén, ami bizonyos egyéneknél (un. atopiás személyekben) IgE típusú antitest termelődését váltják ki, szemben a szokásos IgG, IgA vagy IgM típusú antitestképzéssel.

Allergia: a szervezetben az allergénnel szemben képződött IgE típusú ellenanyagok által kiváltott gyulladásos folyamat.

Analógok: hasonló hatású anyagok közös neve.

Angioneurotikus: perifériás idegrostok aktivációjához kapcsolódó érrendszeri hatások és tünetek

Anorexia: kóros soványság, ami már az életet is veszélyezteti. A testzsír ilyenkor kisebb, mint 22%. A kényszerevésekhez sorolható és kezelése a testsúly rendezésén kívül pszichiátriai kezelést is igényel. Elsősorban fiatal lányok betegsége.

Antigén: az a molekuláris szerkezeti egység, amely ellen a szervezet antitestképzéssel vagy T-sejtes immunválasszal reagál. Az immunreakcióban antigén-antitest vagy antigén-T-lymphocyták kötődés jön létre. A bejutó idegen anyagok antigénjeinek a felismerése bizonyos antigén-prezentáló sejtekhez (APC) kötött, idetartoznak a dendritikus sejtek, monocyták és macrophagok. Autoantigén, amikor valamilyen oknál fogva az immunrendszer a szervezet a saját antigénjét idegenként ismeri fel.

Antigén–prezentáló sejtek: az immunreakciókban részt vevő sejtek számára az idegen antigének bemutatását végző sejtek neve. Ide sorolhatók a dendritikus sejtek, monocyták, macrophagok. Az antigének bemutatása szükséges az immuválasz kiváltásához, amely kettős szignálon alapszik. A sejtek felszínén megjelenő idegen antigének jelentik az egyik, és a szöveti specificitást jelentő MHC (major hisztokompatibilitási) antigének jelentik a másik antigéneket. Az antigének kötődnek a lymphocyták felszínén a megfelelő komplementer, receptor molekulákhoz és beindítják az immunfolyamatokat.

Antioxidáns: a szervezetben képződő szabad gyököket semlegesítő anyagok. Redukáló tulajdonsággal rendelkező anyagok, amelyek szabad elektron (e^-) felvételére képesek, ami által oxidálódnak. Ide tartoznak az A-, C, és E-vitaminok is.

Antitest: ellenanyag és az immunglobulinokhoz sorolható. Az antigént (Fab részével) megkötő immunglobulinok (Ig). Az autoantigénekhez kötődő ellenanyagok az autoantitestek. Az ellenanyagok másik végén található Fc receptorokkal sejtekhez tudnak kötődni. Az immunglobulinok izotípusok szerint lehetnek IgG, IgA, IgM és IgE típusú antitestek. Az allergiás immunreakciók az IgE típusú antitestek előfordulásához kapcsolódnak.

Apoptózis: programozott sejthalál. Szerepet játszik az immun-, endokrin- és idegrendszer kifejlődésében. Nem azonos a sejtek pusztulását előidéző károsodások (gyulladások, fertőzések) okozta folyamattal, a nekrozissal.

Biológiai terápia: olyan kezeléseket jelent, amelyek fokozzák az egyén immunológiai védekezését. A géntechnológiával számos citokin és T- vagy B-lymphocyták hatását gátló ellenanyagok termelésére van lehetőség. Beadásukkal a betegséget kivál-

tó immunválasz kialakulását, súlyos, gyulladásos folyamatokat lehet meggátolni és így a beteget tünet- vagy panaszmentessé tenni. Adásuk előzetes, szigorú kivizsgálást igényel, mert az immunvédekezés gátlásával nyugvó fertőzések, daganatok vagy egyéb szövődmények fejlődhetnek ki.

Bulimia: kóros falánkság. Kényszerevés és önhánytatás váltakozása miatt táplálkozási zavarok, hiánybetegségek alakulhatnak ki. A háttérben pszichés okok kimutathatók, ezért pszichiátriai gondozásuk is a terápia része.

Deszenzibilizáció: az érzékenyítettség csökkenése, a korábbi hatás elvesztése. Gyakori például a receptor aktivációval szemben kialakuló érzéketlenség, hatástalanság.

DEXA: „Dual energy X-ray absorptiometry”. Csontritkulás vizsgálatára, nyomonkövetésére és gyógyszerhatás le mérésére alkalmas készülék.

Endokrinológia: hormonokkal, hormonhatásokkal és a hormonok okozta betegségekkel foglalkozó orvosi szakterület.

Glikáció: a cukoranyagcserében képződő cukor–fehérje vagy cukor–lipid végtermékek (AGE: advanced glycation end-product).

Glükotoxin: glükóz–fehérje vagy glükóz–lipid komplexek kialakulása. Elsősorban ételeink elkészítése, sütése, illetve főzése során.

Hirsutismus: nőkben atipikus helyen és mértékben jelentkező szőrnövés.

Hízósejt degranuláció: a sejtben granulákban, hólyagocskákban tárolt hisztamin és egyéb aktív anyagoknak a sejten kívüli térbe jutása. Ez a folyamat indítja el az allergiás tünetek kialakulását. Legtöbbször az IgE típusú antitest kötődik a hízósejt felszínén megtalálható receptorához, és ez indítja el a degranulációt. Más, a hízósejte-

ken megtalálható receptorokhoz kötődő anyagok is képesek a degranulációt kiváltani.

Hormon: fehérje, amit az endokrin mirigyek sejtjei termelnek, és lokálisan vagy a vér útján más távoli szervek és szövetek sejtjeinek felszínén, a sejt citoplazmájában vagy a sejtmagban megtalálható receptorához kötődik és okoz az érintett szervben működési változásokat.

Hyperszenzibilizáció: fokozott érzékenyíthettség, a korábbi hatás fokozódása. Gyakori például a receptor aktivációval szemben kialakuló fokozottabb érzékenység, hatásosság.

Hypoxia: oxigénhiányos állapot.

Immunológia: az immunrendszerrel foglalkozó szakterület, amely a szervezetbe bejutó idegen anyagok (fertőzés, sejtek, szerves és szervetlen kémiai anyagok) megsemmisítésére és elpusztítására irányul. Célja a szervezet belső homeosztázisának a védelme. A folyamatban részt vevő sejteket immunkompetens sejteknek nevezik. Az immunitásunk két részből áll: veleszületett és szerzett lehet.

Immunkompetens sejtek: az immunvédekezésben részt vevő sejtek. Idetartoznak a lymphocyták (celluláris immunitás a T-lymphocytákhoz és a humorális immunválasz a B-lymphocytákhoz kapcsolható), monocyták, macrophagok, eosinophil, basophil és hízósejtek.

Interleukin: sejteredetű kis molekulájú, aktív és távoli sejtekre is hatással bíró anyag. Az interleukinokat (IL) – a lymphocyták esetében lymphokinnak, – de általánosabb elnevezéssel citokinnak nevezik. Hatásuk közvetlenül érvényesülhet a szomszédos sejteken, vagy a nyirok-, illetve a vérkeringéssel távoli szervek sejtjeire is hatással lehetnek. Felfedezésük sorrendjében kaptak sorszámot (például a gyulladást kiváltó citokinek: IL-1 és IL-6), de hatásuk alapján is kaptak